

PRACE NAUKOWE

Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu

RESEARCH PAPERS

of Wrocław University of Economics

306

Finanse publiczne

Redaktorzy naukowi

Jerzy Sokołowski

Arkadiusz Żabiński

Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2013

Redaktor Wydawnictwa: Aleksandra Śliwka

Redaktor techniczny: Barbara Łopusiewicz

Korektor: Barbara Cibis

Łamanie: Adam Dębski

Projekt okładki: Beata Dębska

Publikacja jest dostępna w Internecie na stronach:

www.ibuk.pl, www.ebscohost.com,

The Central and Eastern European Online Library www.ceeol.com,

a także w adnotowanej bibliografii zagadnień ekonomicznych BazEkon

http://kangur.uek.krakow.pl/bazy_ae/bazekon/nowy/index.php

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania znajdują się na stronie internetowej Wydawnictwa

www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Kopiowanie i powielanie w jakiegokolwiek formie wymaga pisemnej zgody Wydawcy

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Wrocław 2013

ISSN 1899-3192

ISBN 978-83-7695-386-1

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Druk: Drukarnia TOTEM

Spis treści

Jan Borowiec , Kryzys gospodarczy a polityka monetarna i fiskalna w strefie euro w latach 2008-2012.....	13
Leszek Borowiec, Marzena Kuśmierk , Kapitał żelazny w finansowaniu organizacji non-profit w Polsce	24
Patrycja Chodnicka, Katarzyna Niewińska , Determinanty wyceny rynkowej sektora bankowego w dobie kryzysu	37
Patrycja Chodnicka, Katarzyna Niewińska , Ocena sektora bankowego w Europie.....	48
Iwona Dorota Czechowska , Rachunki osobiste dla klientów 60+	61
Agnieszka Deresz, Marian Podstawka , Opodatkowanie podatkiem dochodowym od osób fizycznych mikroprzedsiębiorców w warunkach kryzysu	73
Joanna Działo , Czy Unia Europejska potrzebuje unii fiskalnej?.....	86
Ryta Dziemianowicz , <i>Tax expenditures</i> w konstrukcji reguły wydatkowej... ..	98
Joanna Fila , Mikrofinanse w Unii Europejskiej – polityka, instrumenty, efekty	110
Beata Filipiak, Marek Dylewski , Indywidualny wskaźnik zadłużenia jednostek samorządu terytorialnego – problemy dostosowawcze.....	120
Piotr Gut , Model odwróconej płatności (<i>reverse charge</i>) jako element konstrukcji podatku VAT ograniczający uszczuplenia w podatku VAT.....	132
Małgorzata Magdalena Hybka , Raison d'être solidarnej odpowiedzialności za zobowiązania z tytułu podatku od wartości dodanej	143
Marcin Idzik , Ekskluzja finansowa – ujęcie empiryczne.....	154
Maria Jastrzębska , Kreacja i implementacja systemu zarządzania ryzykiem jednostki samorządu terytorialnego	166
Piotr Karaś, Wojciech Pacut , Porównanie działania banków islamskich i konwencjonalnych – przypadek Zjednoczonych Emiratów Arabskich ...	178
Anna Kobialka , Wykorzystanie funduszy unijnych w finansowaniu wydatków inwestycyjnych jednostek samorządu terytorialnego lubelszczyzny	190
Teresa Kondrakiewicz , Dywersyfikacja jako kierunek rozwoju grup kapitałowych.....	200
Iwa Kuchciak , Problematyka nadmiernego zadłużania w kontekście wykluczenia finansowego.....	213
Elwira Leśna-Wierszołowicz , Koncepcja wielofunduszowości w drugim filarze systemu emerytalnego w Polsce	225
Paweł Marszałek , Finansyzacja w Polsce – ciekawostka teoretyczna czy realny problem?.....	235
Grzegorz Matysek , Opodatkowanie dochodów spółek osobowych w Polsce – konieczność zmian.....	247

Danuta Milaszewicz , Stabilność fiskalna jako przymus w polityce fiskalnej	260
Magdalena Miszczuk , Zróżnicowanie sytuacji finansowej wybranych jednostek samorządu terytorialnego na podstawie indywidualnego wskaźnika zadłużenia	272
Anna Murdoch , Wejście Polski do strefy euro a długoterminowe cele rozwoju kraju	285
Piotr Ptak , Polityka wydatków publicznych w Polsce w latach 2008-2012....	298
Witold Rakowski , Zróżnicowanie wydatków gmin i powiatów na oświatę w latach 2005-2010 w układzie przestrzennym	311
Halina Rechul , Samodzielność finansowa jednostek samorządu terytorialnego w Polsce.....	325
Wioleta Samitowska , Fundusze pożyczkowe i fundusze poręczeń kredytowych jako instrumenty finansowego wsparcia MŚP	338
Przemysław Siudak , Specjalne strefy ekonomiczne jako instrument generujący oszczędności budżetu państwa z tytułu zatrudniania bezrobotnych..	351
Andrzej Sobczyk , Dynamika wydatków inwestycyjnych i liczby mieszkańców w gminach województwa zachodniopomorskiego w latach 2008-2011	362
Michał Sosnowski , Progresywne i proporcjonalne opodatkowanie przedsiębiorstw osób fizycznych w Polsce	372
Feliks Marek Stawarczyk , Kryzys finansowy a sytuacja banków krajowych w Niemczech	386
Igor Styn , Wpływ zmian w MSSF 9 na wyniki finansowe największych dwóch banków działających w Polsce oraz na ich politykę kredytową	397
Magdalena Syrkiewicz-Świtłała, Tomasz Holecki, Katarzyna Klyta , Możliwości wprowadzenia prywatnych ubezpieczeń zdrowotnych do powszechnego systemu ochrony zdrowia w Polsce w opinii mieszkańców powiatu tarnogórskiego	409
Waldemar Szczepaniak , Ocena sytuacji finansowej publicznych uczelni technicznych w Polsce w latach 2004-2011	418
Tomasz Śmietanka , Gospodarka finansowa gminy miejsko-wiejskiej Kozienice w latach 2003-2012	430
Tomasz Uryszek , Zadłużenie sektora samorządowego w krajach Unii Europejskiej w okresie kryzysu gospodarczego	442
Alina Walenia , Zarządzanie ryzykiem w sektorze samorządowych finansów publicznych	454
Jerzy Wąchoł , Spowolnienie gospodarcze i problemy długu publicznego na świecie w świetle danych statystycznych	466
Radosław Witczak , Wykorzystanie metod szacowania podstawy opodatkowania do określenia wysokości zobowiązań podatkowych	478
Iwona Wojciechowska-Toruńska , „Pakt fiskalny” a polityka fiskalna	488

Katarzyna Wójtowicz , Udziały samorządów w podatkach państwowych – własne czy obce źródło dochodów JST? Dylematy teorii a praktyka budżetowa wybranych państw.....	501
Dorota Wyszowska , Stan finansów jednostek samorządu terytorialnego jako determinanta wykorzystania środków pomocowych Unii Europejskiej w perspektywie 2014-2020	513
Jolanta Zawora , Samodzielność finansowa samorządów gminnych w warunkach spowolnienia gospodarczego.....	523
Anna Zielińska-Chmielewska , Ocena realizacji strategii płynności finansowej GK Tarczyński SA w ujęciu dochód-ryzyko	534
Dagmara Zuzek , Faktoring jako niekonwencjonalne źródło finansowania mikro- i małych przedsiębiorstw w Polsce.....	547
Arkadiusz Żabiński , Realizacja zasady równości opodatkowania czynników wytwórczych w wybranych krajach europejskich.....	558

Summaries

Jan Borowiec , Economic crisis and monetary and fiscal policies in the euro zone in the years 2008-2012	23
Leszek Borowiec, Marzena Kuśmierk , Endowment capital and funding sources in non-profit organizations	36
Patrycja Chodnicka, Katarzyna Niewińska , Determinants of market valuation of the banking sector during the recent financial crisis	47
Patrycja Chodnicka, Katarzyna Niewińska , Assessment of the banking sector in Europe	60
Iwona Dorota Czechowska , Personal accounts for clients 60+.....	72
Agnieszka Deresz, Marian Podstawka , Personal income tax on small entrepreneurs in times of crisis	85
Joanna Działo , Does the European Union need a fiscal union?	97
Ryta Dziemianowicz , Tax expenditures in the construction of the expenditure rule.....	109
Joanna Fila , Microfinance in European Union – policy, instruments, effects	119
Beata Filipiak, Marek Dylewski , Personal debt ratio of local government – system problems	131
Piotr Gut , Reverse charge model as an element of the VAT system, preventing it from tax abuse	142
Małgorzata Magdalena Hybka , Raison d'être of the joint and several liability for value added tax purposes.....	153
Marcin Idzik , Financial exclusion – empirical approach.....	165
Maria Jastrzębska , Creation and implementation of the risk management system of territorial self-government unit	177

Piotr Karaś, Wojciech Pacut , Islamic vs. conventional banking – the case of United Arab Emirates.....	189
Anna Kobialka , European Union funds use in financing of territorial self-governments units' investment in Lublin region.....	199
Teresa Kondrakiewicz , Diversification strategy in the process of holding companies development.....	212
Iwa Kuchciak , The issue of overindebtedness in the context of financial exclusion	224
Elwira Leśna-Wierszółowicz , The concept of multifunding in the second pension pillar in Poland	234
Paweł Marszałek , Financialization in Poland – theoretical curiosity or the real problem?.....	246
Grzegorz Matysek , Income taxation of partnerships in Poland – the necessity of changes	259
Danuta Milaszewicz , Fiscal stability as a coercion in fiscal policy	271
Magdalena Miszczuk , Diversity of the financial situation of selected self-government units under individual debt indicator.....	284
Anna Murdoch , Poland's entry into the Eurozone vs. its long term growth objectives	297
Piotr Ptak , Public spending policy in Poland in the years 2008-2012	310
Witold Rakowski , Variation of educational spending by communities and counties across regions in 2005-2010	324
Halina Rechul , Financial independence of local government units in Poland	337
Wioleta Samitowska , Loan funds and credit guarantee funds as instruments of financial support for SME.....	350
Przemysław Siudak , Special economic zones as an instrument generating savings for the state budget through the employment of the unemployed .	361
Andrzej Sobczyk , Dynamics of capital expenditure and population in communities of Western Pomeranian Voivodeship in the years 2008-2011	371
Michał Sosnowski , Progressive and proportional taxation of natural persons' enterprises in Poland.....	385
Feliks Marek Stawarczyk , Financial crisis and <i>Landesbanken</i> problems in Germany	396
Igor Styn , How changes in IFRS 9 can affect net earnings of two biggest banks operating in Poland and their loan policy	408
Magdalena Syrkiewicz-Świtła, Tomasz Holecki, Katarzyna Klyta , Possibilities of introducing private insurance in the public health care system in Poland in the opinion of the inhabitants of Tarnowskie Góry county	417
Waldemar Szczepaniak , Assessment of financial situation of technical universities in Poland between 2004-2011	429

Tomasz Śmietanka , Financial economy of the urban-rural commune of Kozienice in the years 2003-2012.....	441
Tomasz Uryszek , Local and regional government sector debt in the European Union countries during the economic crisis.....	453
Alina Walenia , Risk management in the self-government public finance sector.....	465
Jerzy Wąchol , Economic slowdown and problems with public debt in the world in the light of statistical data	477
Radosław Witczak , The use of tax base estimation methods for the determination of the amount of tax liability.....	487
Iwona Wojciechowska-Toruńska , “Fiscal Pact” vs. fiscal policy	500
Katarzyna Wójtowicz , Local governments tax sharing arrangements – own or external source of revenues? Theoretical dilemmas vs. practical experiences of several European countries	512
Dorota Wyszowska , Financial standing of local self-government entities as a determinant of using of European Union aid in the perspective of 2014-2020	522
Jolanta Zawora , Financial independence of communes during economic slowdown	533
Anna Zielińska-Chmielewska , Assessment of strategies of working capital financial liquidity in the concept of risk-return analysis on GK Tarczyński SA	546
Dagmara Zuzek , Factoring as an unconventional source of financing activities of micro and small enterprises in Poland.....	557
Arkadiusz Żabiński , The implementation of the principle of equality in the taxation of factors of production in selected European countries	567

Feliks Marek Stawarczyk

Zachodniopomorski Uniwersytet Technologiczny w Szczecinie

KRYZYS FINANSOWY A SYTUACJA BANKÓW KRAJOWYCH W NIEMCZECH

Streszczenie: Banki krajowe w Niemczech zostały w szczególny sposób dotknięte kryzysem lat 2007-2009. Banki te odgrywają znaczącą rolę w systemie bankowym i w niemieckiej gospodarce. W celu ich ratowania konieczna stała się pomoc ze strony państwa. W artykule omówione zostały przyczyny złego położenia tych banków oraz sposoby ich ratowania przed upadłością.

Słowa kluczowe: banki krajowe, kryzys finansowy, system bankowy.

1. Wstęp

Niemieckie banki krajowe (Landesbanken) należały do pierwszych ofiar kryzysu finansowego i gospodarczego w Europie w 2007 r. W wielu przypadkach udało się im przetrwać kryzys jedynie w wyniku pomocy kapitałowej i gwarancji wypłacalności ze strony rządów krajów związkowych i kas oszczędnościowych. Głównym problemem banków krajowych w przeszłości był brak wyraźnie zdefiniowanej filozofii biznesu i wizji działania. Fundamentalną przyczyną ich trudnej sytuacji finansowej były *implicite* gwarancje władz dla wierzycieli banków, że w sytuacji zagrożenia otrzymają zasilenie w środki umożliwiające utrzymanie płynności finansowej. Niosło to ze sobą wykrzywione motywacje do nadmiernego rozszerzania działalności i podejmowania wysokiego ryzyka inwestycyjnego na rynkach finansowych.

Aktualność tej problematyki stała się przyczyną jej podjęcia w ramach niniejszego opracowania. Celem artykułu jest zbadanie przyczyn złej sytuacji finansowej banków krajowych w Niemczech oraz omówienie sposobów ich ratowania przed upadłością. Opracowanie ma charakter rozważań teoretycznych na podstawie danych statystycznych.

2. Banki krajowe w niemieckim systemie bankowym

Niemiecki system bankowy wykazuje jedyną w swoim rodzaju strukturę w Europie¹, składającą się z trzech sektorów: banków prywatnych (duże banki, oddziały zagranicznych banków i inne banki kredytowe), banków prawa publicznego (banki krajowe i kasy oszczędnościowe) oraz banków spółdzielczych (spółdzielcze banki centralne i spółdzielnie kredytowe)². O jego sile ekonomicznej stanowi fakt, że suma bilansowa wszystkich banków w systemie bankowym wyniosła 7 522,7 mld euro (luty 2010 r.), co stanowi prawie trzykrotność wypracowanego w 2009 r. przez gospodarkę niemiecką PKB³.

Jeden z filarów niemieckiego systemu bankowego stanowią kasy oszczędnościowe i banki krajowe. Ich udział w rynku mierzony wysokością sumy bilansowej wynosił ok. 33%, przy czym ok. 20% przypadało na banki krajowe⁴. Banki krajowe, podobnie jak kasy oszczędnościowe, są stowarzyszeniami prawa publicznego (publicznoprawne), a ich właścicielem jest państwo, regionalne związki kas oszczędności odpowiednich krajów związkowych i inne korporacje prawa publicznego⁵.

Banki krajowe spełniają wielorakie funkcje, które można podzielić na trzy grupy. Są to funkcje:

1. Centralnego banku kas oszczędności (żyrocentrali) działających na terenie danego landu. Głównym ich zadaniem jest m.in. wyrównywanie płynności kas oszczędności, usługi w obrocie żyrowym, papierami wartościowymi oraz w obsłudze działalności międzynarodowej.

2. Własnego banku poszczególnych krajów federacji, za pośrednictwem którego realizowana jest regionalna polityka gospodarcza i strukturalna.

3. Właściwe dla banków komercyjnych.

Banki krajowe działają od lat na podobnych polach jak duże banki (pięć największych, to: Deutsche Bank AG, Dresdner Bank AG, Commerzbank AG, UniCreditbank AG, Deutsche Postbank AG). Przy czym grupa banków krajowych w 2009 r. przewyższała nawet wielkością sumy bilansowej (1 521,2 mld euro) sumę bilansową tych pięciu największych prywatnych banków (1 365,1 mld euro)⁶.

Wśród największych niemieckich banków Landesbank Baden-Württemberg (LBBW) w 2008 r. z sumą bilansową 440 mld euro znalazł się na czwartym miejscu,

---

¹ N. Dieckmann, *Die Entwicklung der deutschen Landesbanken*, 2012, Books on Demand GmbH, Nordestedt, s. 19.

² S. Jaschinski, *Das deutsche Finanzsystem*, Schäffer Poeschel, 2011, Stuttgart, s. 71.

³ M. Schrooten, *Landesbanken: Megafusion ist kein Ausweg*, 18/2010, Wochenbericht des DIW Berlin, s. 9.

⁴ M. Schrooten, *Landesbanken: Rettung allein reicht nicht*, 24/2009, Wochenbericht des DIW Berlin, s. 390.

⁵ M. Schrooten, *Finanzkrise: Landesbanken in Wanken*, 11/2008, Wirtschaftsdienst, s. 746.

⁶ M. Schrooten, *Landesbanken: Zukunft ungewiss*, 10/2009, Wirtschaftsdienst, s. 666.

Bayern LB z ok. 420 mld euro na szóstym, a WEST LB z 290 mld euro na dziesiątym⁷.

Wszystkie banki krajowe działały jako instytucje użyteczności publicznej. Oznaczało to, że miały one statutowy obowiązek służenia dobru wspólnemu, ale równocześnie korzystały ze szczególnego statusu dzięki gwarancjom swojej wypłacalności ze strony krajów związkowych. Właściciele banków krajowych odpowiadali za ich zobowiązania bez ograniczeń i na ogół proporcjonalnie do udziału w kapitale założycielskim (tzw. Gewährträgerschaft) oraz musieli utrzymać zdolność do funkcjonowania banku przez udostępnianie wymaganych środków (tzw. Anstallslast).

Gwarancje te umożliwiały bankom krajowym pozyskiwanie tańszych środków pieniężnych (m.in. przez emisję dłużnych papierów wartościowych) dzięki korzystniejszym ratingom, niż mogły to uczynić banki prywatne. Ten szczególny status banków krajowych był od wielu lat przedmiotem krytyki ze strony niemieckich banków prywatnych i zwrócił w 1999 r. uwagę Komisji Europejskiej⁸.

Po trwającej od ponad roku procedurze analizowania sytuacji Komisja Europejska uznała utrzymywanie rękojmi wypłacalności banków krajowych przez władze landów za nieuprawnioną pomoc, umożliwiającą uzyskiwanie przez te banki nieuzasadnionej korzyści konkurencyjnych. Przyjęto rozwiązanie likwidujące te specjalne gwarancje władz krajów związkowych dla banków krajowych, jednakże z zachowaniem okresu przejściowego. Dla zobowiązań, które powstały pomiędzy 17 lipca 2001 r. a 18 lipca 2005 r., zachowano ważność gwarancji publicznych do 2015 r.⁹

Zakres działalności banków krajowych określają ich statuty i w odróżnieniu od kas oszczędnościowych nie podlega on żadnym ograniczeniom. Banki krajowe mają różnych udziałowców. Właścicielami są kraje federacji oraz kasy oszczędnościowe, ewentualnie inny krajowy bank (tab. 1). Jedynie Landesbank Berlin AG nie jest już w posiadaniu landu, lecz został sprzedany grupie finansowej kas oszczędnościowych. Obie zasadnicze grupy właścicieli, tzn. kraje federacji i związki kas oszczędnościowych, realizują często różne cele i blokują tym samym wyraźne strategiczne cele banku¹⁰.

Udział prywatnych banków w publicznoprawnym sektorze instytucji kredytowych jest jak dotąd w Niemczech niemożliwy. Dozwolony jest za to udział lub przejęcie prywatnego banku przez publicznoprawny podmiot. Pojedynczym wyjątkiem w grupie banków krajowych jest HSH Nordbank, którego udziałowcami są prywatni inwestorzy¹¹. Każdy bank krajowy kierowany jest przez zarząd i radę nadzorczą.

⁷ D. Schäfer, *Konsolidierung des Landesbankensektors ist ein Muss für die zweite Regierung Merkel*, 1/2010, Vierteljahrshefte zur Wirtschaftsforschung, s. 119.

⁸ N. Dieckmann, *Die Entwicklung der deutschen Landesbanken...*, s. 25.

⁹ *Europäische Kommission Germany Agrees on the Implementation of the Understandig with the Commission on State Guarantees for Landesbanken and Savings Banks*, Reference IP/02/34, 2002, Brüssel.

¹⁰ H. Gischer, P. Reichling, T. Hartmann-Wendels, *Modell für eine Leistungsfähige Sparkassen-Finanzgruppe: Kooperation in Verbund statt vertikale Konzentration*, 8/2011, Kreditwesen, s. 379.

¹¹ M. Schrooten, *Landesbanken-Tragfähiges Geschäftsmodell gesucht*, [w:] *WisoDiskurs: Die Zukunft der Landesbanken-Zwischen Konsolidierung und neuen Geschäftsmodell*, FridrichEbert Stiftung, 2009, Bonn.

Tabela 1. Banki krajowe w Niemczech (wrzesień 2012)

Bank krajowy	Suma bilansowa (mld euro)	Liczba zatrudnionych	Udziałowcy
HSH Nordbank AG	135,90	4265	59,9% HSH Finanzfonds AÖR 12,4 % Freund Hansestad-Hamburg 11,0% Land Schleswig-Holstein 10,7% Trusts 6,1% Kasy oszczędności i związek żyrowy Schleswig-Holstein
Nord LB Norddeutsche Landesbanaken Girozentrale	227,60	7318	56,03% Land Niedersachsen 6,00% Land Sachsem-Anhalt 28,36% Sparkassenverband Niedersachsen 5,68% Sparkassenbeteiligungsverband Sachsem-Anhalt 3,94% Sparkassenbeteiligungszweckverband Meklemburg-Vorpommern
Saar LB Landesbank Saar	19,63	520	49,9% Bayern LB 35,2% Land Saarland 14,9% Sparkassenverband Saar
Landesbank Baden-Württemberg	373,10	12 231	40,534% Sparkassenverband Baden- Wittertemberg 19,570% Land Baden- Wittertemberg 18,932% Landeshauptstadt Stuttgart 18,258% Landesbeteiligungen Baden Wittertemberg GmbH 2,706% L-Bank, Staatsbank für Baden- Wittertemberg
Landesbank Berlin AG	94,70	4 770	100 Landesbank Berlin Holding AG
Landesbank Hessen-Thüringen Girozentrale	166,50	5 912	68,85% Sparkassen und Giroverband Hessen-Thüringen 8,10% Land Hessen 4,05% Freistaat Thüringen 4,75 Reinischer Sparkassen und Giroverband 4,75% Sparkassenverband Westfalen-Lippe 4,75% Treuhänder der Sicherungsreserve der Landesbanken 4,75% Treuhänder der Regionalen Sparkassentützungsfonds
Bayern LB	309,10	4 151	94,03% Freistaat Bayern 5,97% Sparkassenverband Bayern

Źródło: www.voeb.de/grafik_Landesbanken_2012.pdf, dostęp 15 marca 2013.

Inaczej niż w klasycznej spółce akcyjnej powoływana jest rada nadzorcza. Przewodniczącym rady jest z urzędu stosowny minister finansów danego landu. Do zadań rady nadzorczej należy nadzorowanie prac zarządu z uwzględnieniem celów, które

dla danego kraju związkowego nakreślają władze poszczególnych landów i wprowadzają w życie poprzez delegowanych przedstawicieli.

3. Przyczyny kryzysu banków krajowych

Z chwilą unieważnienia „gwarancji publicznych” przez Komisję Europejską banki krajowe znalazły się, ze względu na możliwości refinansowania swojej działalności, w podobnej sytuacji jak banki prywatne. Konieczne też stało się ukierunkowanie na nowy model funkcjonowania biznesowego¹².

Dotychczasowy model działalności banków landowych opierał się w dużej mierze na kredytowaniu przedsiębiorstw na bardziej dogodnych warunkach, niż czyniły to banki prywatne. W szczególności dotyczyło to małych i średnich firm oraz gmin, które miały problemy z pozyskaniem kredytu w bankach prywatnych. Jednakże biorąc pod uwagę rentowność niemieckich banków, można zauważyć, że banki krajowe pomimo szerokiej oferty produktów (finansowanie przedsiębiorstw, inwestycji, handlu i nieruchomości, jak też projektów i eksportu dla średnich i dużych firm) odznaczały się niższą od innych grup bankowych rentownością (tab. 2).

Banki krajowe, wykorzystując okres przejściowy dla gwarancji wypłacalności ze strony landów, obowiązujący do 18 lipca 2005 r., podejmowały masowo zobowiązania, dla których ważne miały być rękojmie jeszcze do 2015 r. Stało się to dodatkowym bodźcem do swoistego „hazardu moralnego” w efekcie niekorzystnych inwestycji podejmowanych bez odpowiednich analiz i dobrej znajomości rynku amerykańskiego. W okresie tym nastąpiła także wzmożona ekspansja banków krajowych na międzynarodowych rynkach finansowych.

W latach 2003-2004 emisja dłużnych papierów wartościowych przez banki krajowe wzrosła znacząco ponad dotychczasowe roczne wartości, które dotąd wynosiły ok. 10 mld euro, osiągając poziom 30-40 mld euro. W okresie od 1 stycznia do 18 lipca 2005 r. emitowany wolumen dłużnych papierów wartościowych wyniósł ponad 90 mld euro. W przypadku Sachsem LB wielkość emisji wzrosła w latach 2001-2005 aż 16-krotnie¹³.

Banki krajowe stały się pierwszymi ofiarami kryzysu finansowego i gospodarczego w Europie. Należy jednakże pamiętać, że wiele z nich już od dłuższego czasu znajdowało się w trudnym położeniu, a kryzys je tylko wydatnie pogłębił.

W celu podwyższenia rentowności banki krajowe w szerokim zakresie rozpoczęły inwestowanie w amerykańskie zabezpieczone hipotecznie dłużne papiery wartościowe, emitowane przez banki inwestycyjne. Niemieccy inwestorzy zostali skuszeni m.in. wysokimi ocenami wiarygodności kredytowej wydanymi przez renomowane amerykańskie agencje ratingowe.

¹² A. Dombrat, W. Ripplin, *Landesbanken zwischen strukturellen Verwundbarkeiten und Aufarbeitung der Finanzkrise, Orientierungen zur Wirtschafts- und Gesellschaftspolitik*, 128/2011, s. 6.

¹³ M. Fischer, Ch. Hanz., J. Rochom, S. Steffen, *Wie wirkt sich der Wegfall staatlicher Garantien auf die Risikoübernahme von Banken aus?*, www.oekonomestimme.org/a/477/, dostęp 10.03.2013.

Tabela 2. Rentowność kapitału własnego poszczególnych grup bankowych w Niemczech 2000-2011 (zysk przed opodatkowaniem w % przeciętnego kapitału własnego)

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Banki kredytowe	8,19	4,75	0,97	-6,42	-0,42	21,82	11,23	19,1	-15,49	-5,82	3,0	1,79
Duże banki	6,34	4,96	-3,14	-12,9	-3,97	31,72	14,01	26,0	-25,3	-9,1	2,88	-0,12
Regionalne banki kredytowe i inne	11,58	4,13	8,99	4,53	5,66	8,63	6,99	8,51	3,81	0,06	2,76	4,87
Banki krajowe	8,14	4,78	2,8	-4,25	1,07	6,44	11,4	1,46	-11,07	-8,18	-1,5	0,12
Kasy oszczędności	13,39	9,16	8,15	10,9	9,72	10,45	8,94	7,24	4,0	8,48		27,29
Spółdzielcze banki centralne	12,95	4,43	4,56	0,66	2,91	5,25	4,49	-4,0	-4,4	7,24	5,77	10,27
Spółdzielnie kredytowe	8,59	7,46	9,68	10,6	10,3	13,79	11,04	8,14	5,53	8,96	12,12	16,38

Źródło: Deutsche Bundesbank, 2012, www.bundesbank.de, dostęp 14 marca 2013.

Zasadniczo swoich inwestycji banki krajowe nie dokonywały bezpośrednio, lecz za pośrednictwem specjalnie założonych w tym celu spółek, zarejestrowanych w Irlandii bądź w innych państwach, odznaczających się niskimi podatkami.

Spółki celowe, działając w sposób typowy, emitowały na rynku euroobligacji krótkoterminowe papiery dłużne (*commercial papers*). Następnie, pozyskany z emisji kapitał lokowano w zabezpieczone na nieruchomościach sekurytyzowane amerykańskie długoterminowe papiery wartościowe.

Dzięki gwarancjom banków krajowych krótkoterminowe obligacje spółek celowych uzyskiwały wysoki rating, umożliwiając pozyskanie kapitału zwykle do 3 miesięcy za 1,5% rocznie. Amerykańskie papiery wartościowe nabywano zaś z obietnicą zapłacenia przez emitenta ok. 7% odsetek. Marża odsetkowa wynosiła zatem 5,5%¹⁴. Szacuje się, że siedem niemieckich banków krajowych zapewniało w 2005 r. ok. 7% obrotów na światowym rynku ABCP (*Asset Backed Commercial Paper*), a w 2006 r. nawet 8,4%¹⁵. Można więc zauważyć, że banki krajowe przyczyniły się istotnie do światowego rozwoju tego rynku, wykorzystując jeszcze, dopóki to było możliwe, „gwarancje publiczne”. Stały się jednak także pierwszymi ofiarami pęknięcia amerykańskiej banki spekulacyjnej w 2007 r.

¹⁴ H.W. Sinn, *Kasino-Kapitalismus*, 2010, Ullstein, s. 84.

¹⁵ M. Fischer, Ch. Hainz., J. Rochol, S. Steffen, wyd. cyt., www.oekonomestimme.org/a/477/, dostęp 10.03.2013.

Drugą z przyczyn problemów z wypłacalnością banków krajowych wydaje się niedostateczny nadzór nad ich działalnością¹⁶. Nadzór ten sprawują aktualne władze poszczególnych krajów federalnych, próbujące realizować za pośrednictwem banków krajowych własne cele polityczne.

4. Sytuacja banków krajowych w następstwie kryzysu finansowego

Próbując zwiększyć rentowność kapitału, banki krajowe odeszły od swych tradycyjnych zadań i weszły w ryzykowne działania, w szczególności na międzynarodowych rynkach kapitałowych. Pierwszą ofiarą ryzykownych spekulacji stał się Sachsem LB, bank krajowy należący do Saksonii. Był to średniej wielkości bank z sumą bilansową w wysokości 68 mld euro. Po upadku jego irlandzkiej spółki celowej – Sachsem LB Europe, wsparcia bankowi w postaci linii kredytowej w wysokości 27,3 mld euro udzielił krajowy związek kas oszczędnościowych oraz rząd krajowy Saksonii w wysokości dodatkowo 2,75 mld euro. W ostateczności Sachsem LB został przejęty za kwotę 328 mln euro przez Landesbank Baden-Württemberg (LBBW).

Kolejną ofiarą stał się Westdeutsche Landesbank (WEST LB). W 2007 r. zanotował on stratę w wysokości 1,3 mld euro, a inny bank krajowy Bawarii (Bayern LB) – 1,7 mld euro. W rezultacie kryzysu pomocy wymagało aż pięć z banków krajowych: WEST LB, HSH Nordbank, Nord LB, Bayern LB, LBBW. W sumie wszystkie banki krajowe do końca 2009 r. otrzymały wsparcie krajów związkowych dla podwyższenia kapitału własnego w wysokości 18 mld euro i gwarancji 106 mld euro.

W celu stabilizacji niemieckiego sektora bankowego w październiku 2008 r. powołany przez parlament został specjalny Fundusz Stabilizacji Rynku Finansowego (Sonderfonds Finanzmarkstabilisierung – SoFFin), wyposażony w kwotę 480 mld euro przeznaczoną na wspomaganie pogrążonych w kryzysie banków¹⁷.

Przyrzeczenie gwarancji płynności z tego funduszu otrzymały, oprócz innych, również banki krajowe: 3 mld WEST LB, 7 mld HSH Nordbank, 5 mld Bayern LB¹⁸. Oprócz tego niezbędne okazały się dodatkowe narzędzia oddziaływania na rzecz sanacji banków. W czerwcu 2009 r. wprowadzono w życie ustawę o dalszym rozwoju stabilizacji rynku finansowego (Finanzmarkstabilisierungsfortenentwicklungsgesetz), który to akt prawny umożliwił utworzenie instytucji zwanej „zły bank”¹⁹. W koncepcji niemieckiej przyjęto rozwiązanie, że każdy bank, któremu grozi ryzy-

¹⁶ H. Klimenta, *Probleme und Chancen der deutschen Bankenlandschaft*, Aus Politik und Zeitgeschichte 26/2009, s. 3.

¹⁷ *Sachverständigenrat zur Begutachtung der gesamtwirtschaftlichen Entwicklung: Jahresgutachten 2009/2010: Die Zukunft nicht aus Spiel setzen*, Wiesbaden, 2009, s. 119.

¹⁸ Ch. Kaserer, *Staatliche Hilfen für Banken und ihre Kosten – Notwendigkeit und Merkmale einer Ausstiegsstrategie*, 2010, www.fm.wi.tum.de, dostęp 10.03.2013.

¹⁹ Bundesfinanzministerium (red.), *Wie funktioniert das „Bad Bank” – Modell?*, 2009, www.bundesfinanzministerium.de, dostęp 20.02.2013.

ko utraty swoich aktywów, może utworzyć swój własny zły bank, w formie spółki specjalnie w tym celu powołanej. Do spółki tej przekazane zostaną tzw. toksyczne aktywa, na które składają się nietrafione inwestycje banku, niespłacone kredyty itp., wydzielone z banku. Nowo powstały zły bank w rozumieniu prawa bankowego nie jest bankiem i nie wymaga się w związku z tym do jego uruchomienia specjalnych zezwoleń. W niemieckiej koncepcji funkcjonują dwa modele złego banku: model spółki celowej oraz model konsolidacyjny²⁰.

W modelu spółki celowej bank przekazuje swoje toksyczne papiery wartościowe do specjalnie utworzonej spółki tzw. złego banku, po 10-procentowym obniżeniu ich wartości w stosunku do wartości księgowej²¹. W zamian sanowany bank otrzymuje obligacje o tej samej wartości. Ich wykup gwarantuje SoFFin. Banki ponoszą koszty tych gwarancji. Ponadto są one zobowiązane do spłaty, w maksymalnie 20 ratach rocznych, różnicy między nominalną wartością przekazanych do złego banku aktywów a ich wartością rzeczywistą. Zapłata następuje z dywidendy banku. Wypłata dywidendy dla akcjonariuszy jest zablokowana dopóty, dopóki rynkowa wartość papierów wartościowych znajduje się poniżej ich księgowej wartości.

Model konsolidacyjny przyjęto jako rozwiązanie problemu złych aktywów dla banków stanowiących własność niemieckich krajów związkowych – Landesbanken²². Przewiduje on m.in. możliwość wyodrębnienia nie tylko ryzykownych aktywów, tak jak w przypadku modelu spółki celowej, ale i całych obszarów działalności banków krajowych. Pozycje te mogą zostać przeniesione do utworzonych specjalnie własnych złych banków. Kraje związkowe mogą same zdecydować, czy spółki celowe utworzone zostaną pod nadzorem prawa federalnego, czy na poziomie związkowym, według dotychczas obowiązującego prawa krajowego.

Wszystkie środki wspomagające banki krajowe w postaci zasilenia finansowego i gwarancji stały się przedmiotem oceny ze strony Komisji Europejskiej. Wprowadziła ona odpowiednie nakazy. Nakazy te obejmują przed wszystkim konieczność znacznej redukcji sumy bilansowej banków (względnie ważonych ryzykiem aktywów), ograniczenia zakresu działalności do regionu oraz istotne zmiany w zakresie *corporate governance*. Zmiany w regulacjach dotyczących nadzoru korporacyjnego powinny przyczynić się do zmniejszenia politycznego oddziaływania na banki krajowe.

Poczynając od końca 2008 r., ryzykowne aktywa banków krajowych zostały zredukowane w 2012 r. o ok. jedną trzecią – co odpowiada kwocie 230 mld euro. Dzięki pozbyciu się tych wysoce ryzykownych aktywów kapitał własny banków wzrósł w tym okresie z 8,3 do 13,2%.

²⁰ Bundesfinanzministerium (red.), *Wie funktioniert das Konsolidierungsmodell?* 2009, www.bundesministerium.de, dostęp 12.02.2013.

²¹ Bundesanstalt für Finanzmarktstabilisierung (red.), *Zweckgesellschaftsmodell* 2009, www.soffin.de, dostęp 20.02.2013.

²² Bad Bank auch für die Landesbanken 2009, www.zeit.de/onleine/2009/24/landesbanken-bad-bank/komplettansicht?print=true, dostęp 15 marca 2013.

Nabrzmiałym problemem dla Komisji Europejskiej stała się pomoc udzielona przez rząd Nadrenii-Westfalii w podwyższeniu kapitału WEST LB o 3 mld euro. Komisja Europejska, wspomagając sanację banków krajowych w kwocie 17 mld euro, jednocześnie wydała nakaz połączenia WEST LB z innym bankiem, na przykład z Bayern LB²³. Drugą ewentualność stanowiła sprzedaż banku²⁴.

Ostatecznie jednak WEST LB, instytucja o 180-letniej tradycji, została zlikwidowana i zakończyła swoją działalność 29 czerwca 2012 r.²⁵. Od 2008 r. do kasy tego banku trafiło 17 mld euro wsparcia ze strony władz krajowych. WEST LB zmienił nazwę na Portigon i będzie jako tzw. *zły bank* zarządzał toksycznymi aktywami. Portfel kredytów korporacyjnych zostanie przekazany Landesbank Essen Thieringen Girozentrale. WEST LB był także obecny na rynku polskim. Bank ten został kupiony przez IDM SA i Abris Capital i funkcjonuje pod nazwą Polski Bank Przedsiębiorczości.

Liczba niemieckich banków krajowych zmniejszyła się. Nadrenia-Westfalia jest pierwszym dużym krajem związkowym bez własnego banku. Wraz z likwidacją WEST LB w wyniku kryzysu finansowego, po raz pierwszy od pięciu lat, zniknął z rynku duży bank.

Pomoc finansowa krajów związkowych pozwoliła na przetrwanie trzem spośród zagrożonych w kryzysie banków krajowych: LBBW, Bayern LB i HSH Nord Bank. Ogółem pomoc państwa dla banków krajowych według szacunków Komisji Europejskiej wyniosła ok. 70 mld euro²⁶.

5. Podsumowanie

Banki krajowe od wielu już lat są w Niemczech w centrum dyskusji dotyczącej ich reform i przyszłej działalności²⁷. Możliwość funkcjonowania tych banków, z przejściowymi gwarancjami publicznymi w latach 2001-2005, nie została wykorzystana do rozwinięcia nowego biznesowego modelu działania. Brak wypracowanej nowej strategii, w fatalny sposób, spowodował poszukiwanie tzw. okazji przez spekulowanie akcjami na niemieckiej giełdzie oraz nowymi wysoce ryzykownymi instrumentami, powiązаныmi z kredytami hipotecznymi na międzynarodowych rynkach. Sytuacja ta pokazuje, że kryzys miał charakter globalny, gdyż instrumenty finansowe sprzedawano na całym świecie i znalazły się one w portfelu banków krajowych, co

²³ H. Hilgert, J.P. Krahen, G. Merl, H. Siekmann, *Streitschrift für eine grundlegende Neuordnung des Sparkassen – und Landesbankensektors in Deutschland*, Policy Platform, White Paper, Mouse of Finance Goethe – Universität Frankfurt 2011, s. 2.

²⁴ Brüssel erzwingt Verkauf der WEST LB, 2010, www.sueddeutsche.de/geld/landesbanken-in-der-krise-bruessel-erzwingt-verkauf-der-westlb-1.462961, dostęp 12 marca 2013.

²⁵ Abschied mit Verlust, www1.wdr.de/themen/wirtschaft/westlb230.html, dostęp 15 marca 2013.

²⁶ Internationale Wirtschaftsnachrichten, 20.12.2012, Reportage: bei deutschen Landesbanken brennt's, www.format.at/articles/1251/931/949040/reportage-bei-landesbanken, dostęp 11.03.2013.

²⁷ Boss K.H., *Deutschland braucht Landesbanken*, "Orientierungen zur Wirtschafts und Gesellschaftspolitik", 2/2011.

jest o tyle uderzające, że przecież głównym zadaniem tych banków było finansowanie lokalnego biznesu i zakupu nieruchomości. Komisja Europejska spowodowała wymuszenie zmian w działalności banków krajowych w celu harmonizacji systemów bankowych. Zdaniem KE banki te należy sprywatyzować, względnie skonsolidować. Rząd niemiecki broni obecnego systemu, stojąc na stanowisku, że dobrze służy on gospodarce.

Zasadniczy problem brzmi: ile państwa powinno być w gospodarce. Niemiecki model zakłada, że obecne proporcje nie powinny ulec zmianie. Zgodnie zaś z obowiązującymi zasadami prawo wspólnotowe powinno być neutralne wobec systemu własności w krajach członkowskich.

Przypadek banków krajowych to wielka lekcja dla innych instytucji finansowych obnażająca skutki lekceważenia ryzyka w bezwzględnym dążeniu do osiągnięcia krótkotrwałych zysków.

Literatura

- Abschied mit Verlust, www1.wdr.de/themen/wirtschaft/westlb230.html, dostęp 15 marca 2013.
- Bad Bank auch für die Landesbanken 2009, www.zeit.de/onleine/2009/24/landesbanken-bad-bank/komplettansicht?print=true, dostęp 15 marca 2013.
- Boss K.H., *Deutschland braucht Landesbanken*, "Orientierungen zur Wirtschafts und Gesellschaftspolitik", 2/2011.
- Brüssel erzwingt Verkauf der WEST LB, 2010, www.sueddeutsche.de/geld/landesbanken-in-der-krise-bruessel-erzwingt-verkauf-der-westlb-1.462961.
- Bundesanstalt für Finanzmarktstabilisierung, Zweckgesellschaftsmodell 2009, www.soffin.de, dostęp 20.02.2013.
- Bundesfinanzministerium (red.), *Wie funktioniert das „Bad Bank“ – Modell?*, 2009, www.bundesfinanzministerium.de.
- Bundesfinanzministerium (red.), *Wie funktioniert das Konsolidierungsmodell?*, 2009, www.bundesministerium.de.
- Dieckmann N., *Die Entwicklung der deutschen Landesbanken*, 2012, Books on Demand GmbH, Nordstedt.
- Dombrat A., Rippin W., *Landesbanken zwischen strukturellen Verwundbarkeiten und Aufarbeitung der Finanzkrise*, "Orientierungen zur Wirtschafts- und Gesellschaftspolitik", 128/2011.
- Europäische Kommission, *Germany Agrees on the Implementation of the Undertaking with the Commission on State Guarantees for Landesbanken and Savings Banks*, Reference IP/02/34, 2002, Brüssel.
- Fischer M., Hainz Ch., Rochol J., Steffen S., *Wie wirkt sich der Wegfall staatlicher Garantien auf die Risikoübernahme von Banken aus?*, www.oekonomestimme.org/a/477/.
- Gischer H., Reichling P., Hartmann-Wendels T., *Modell für eine Leistungsfähige Sparkassen-Finanzgruppe: Kooperation in Verbund statt vertikale Konzentration*, 8/2011, Kreditwesen.
- Hilgert H., Krahen J.P., Merl G., Siekmann H., *Streitschrift für eine grundlegende Neuordnung des Sparkassen – und Landesbankensektors in Deutschland*, Policy Platform, White Paper, Mouse of Finance Goethe – Universität Frankfurt 2011.

- Internationale Wirtschaftsnachrichten, 20.12.2012, Reportage: bei deutschen Landesbanken brennt's, www.format.at/articles/1251/931/949040/reportage-bei-landesbanken, 11 marca 2013.
- Jaschinski S., *Das deutsche Finanzsystem*, Schäffer Poeschel, 2011, Stuttgart.
- Kaserer Ch., *Staatliche Hilfen für Banken und ihre Kosten – Notwendigkeit und Merkmale einer Ausstiegsstrategie*, 2010, www.fm.wi.tum.de.
- Klimenta H., *Probleme und Chancen der deutschen Bankenlandschaft*, Aus Politik und Zeitgeschichte 26/2009.
- Sachverständigenrat zur Begutachtung der gesamtwirtschaftlichen Entwicklung: *Jahresgutachten 2009/2010: Die Zukunft nicht aus Spiel setzen*, Wiesbaden 2009.
- Schäfer D., *Konsolidierung des Landesbankensektors ist ein Muss für die zweite Regierung Merkel*, 1/2010, Vierteljahrshefte zur Wirtschaftsforschung.
- Schrooten M., *Finanzkrise: Landesbanken in Wanken*, 11/2008, Wirtschaftsdienst.
- Schrooten M., *Landesbanken: Megafusion ist kein Ausweg*, 18/2010, Wochenbericht des DIW Berlin.
- Schrooten M., *Landesbanken: Rettung allein reicht nicht*, 24/2009, Wochenbericht des DIW Berlin.
- Schrooten M., *Landesbanken: Zukunft ungewiss*, 10/2009, Wirtschaftsdienst.
- Schrooten M., *Landesbanken-Tragfähiges Geschäftsmodell gesucht*, [w:] *WisoDiskurs: Die Zukunft der Landesbanken-Zwischen Konsolidierung und neuen Geschäftsmodell*, FridrichEbert Stiftung, 2009, Bonn.
- Sinn H.W., *Kasino-Kapitalismus*, 2010, Ullstein.

FINANCIAL CRISIS AND *LANDESBANKEN* PROBLEMS IN GERMANY

Summary: The years 2007-2009 were difficult for *Landesbanken* in Germany because of the crisis. *Landesbanken* are crucial in a bank system and German economy. German government took steps in rescuing the bank system. The article discusses the reasons of bad financial condition of *Landesbanken* and the solutions of saving them from bankruptcy.

Keywords: *Landesbanken*, financial crisis, bank's system.